

САЛЫҚ ЗИМАНОВ 100 ЖЫЛ

«САЛЫҚ ЗИМАНОВ: ҒАЛЫМ, АЗАМАТ,
МЕМЛЕКЕТ ЖӘНЕ ҚОҒАМ ҚАЙРАТКЕРІ»

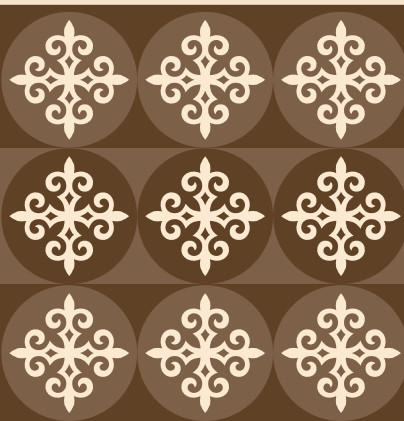
Республикалық ғылыми-тәжірибелік
конференцияның материалдары

Нұр-Сұлтан, 19 ақпан 2021 ж.

«САЛЫҚ ЗИМАНОВ: УЧЕНЫЙ, ГРАЖДАНИН,
ОБЩЕСТВЕННЫЙ И ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ДЕЯТЕЛЬ»

Материалы республиканской
научно-практической конференции

Нур-Султан, 19 февраля 2021 г.

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева

**«САЛЫҚ ЗИМАНОВ: ҒАЛЫМ, АЗАМАТ, МЕМЛЕКЕТ
ЖӘНЕ ҚОҒАМ ҚАЙРАТКЕРІ»**

Республикалық ғылыми-тәжірибелік конференцияның материалдары
Нұр-Сұлтан, 19 ақпан 2021 ж.

**«САЛЫҚ ЗИМАНОВ: УЧЕНЫЙ, ГРАЖДАНИН, ОБЩЕСТВЕННЫЙ
И ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ДЕЯТЕЛЬ»**

Материалы республиканской научно-практической конференции
Нур-Султан, 19 февраля 2021 г.

**РЕДАКЦИЯЛЫҚ АЛҚА
РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ**

Төраға (Председатель):

Сыдықов Е.Б., ҚР ҰҒА академигі, тарих ғылымдарының докторы, профессор
мүшелері (члены):

Оңғарбаев Е.Ә., заң ғылымдарының докторы, профессор
Мерзадинова Г.Т., техника ғылымдарының докторы, профессор
Қозыбаев И.М., тарих ғылымдарының докторы, профессор
Сматлаев Б.М., заң ғылымдарының докторы, профессор
Нұрмағамбетов А.М., заң ғылымдарының докторы, профессор
Тлепина Ш.В., заң ғылымдарының докторы, профессор
Сембекова Б.Р., заң ғылымдарының кандидаты, доцент
Сақтағанова И.С., заң ғылымдарының кандидаты, доцент

Бас редактор (Главный редактор):

Абдрасулов Е.Б., заң ғылымдарының докторы, профессор

Жауапты редакторлар (ответственные редакторы):

Дауталиев Қ.Н., заң ғылымдарының кандидаты

Женисов С.К., заң ғылымдарының магистрі

Салық Зиманов: ғалым, азамат, мемлекет және қоғам қайраткері: республикалық ғылыми-тәжірибелік конференциясының материалдары / Абдрасулов Е.Б., Дауталиев Қ.Н., Женисов С.К. – Нұр-Сұлтан: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, 2021. – 242 б.

Салық Зиманов: ученый, гражданин, общественный и государственный деятель: материалы республиканской научно-практической конференции. / Абдрасулов Е.Б., Дауталиев Қ.Н., Женисов С.К. – Нур-Султан: ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, 2021. – 242 с.

ISBN 978-601-337-529-8

Жинақта 19 ақпан 2021 жылы Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінде өткен «Салық Зиманов: ғалым, азамат, мемлекет және қоғам қайраткері» атты республикалық ғылыми-тәжірибелік конференциясының материалдары жарияланып отыр.

Басылым ғылым және тәжірибе қызметкерлеріне, оқытушыларға, PhD докторанттар мен студенттерге, сондай-ақ ҚР ҰҒА академигі С.З. Зимановтың мұрасына қызығушылық танытқан жалпы жұртқа арналады.

В сборнике представлены доклады и выступления участников Республиканской научно-практической конференции «Салық Зиманов: ученый, гражданин, общественный и государственный деятель», состоявшейся в Евразийском национальном университете имени Л.Н.Гумилева 19 февраля 2021 года.

Издание адресовано научным и практическим работникам, преподавателям, PhD докторантам и студентам, а так же для всех, кто интересуется наследием академика НАН РК С.З.Зиманова.

ӘОЖ 340
КБЖ 65

ISBN 978-601-337-529-8

© Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, 2021
© ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, 2021

**Мазмұны
Содержание**

<i>Предисловие к материалам республиканской научно-практической конференции.....</i>	6
--	---

**1-бөлім. Конференция қатысушыларына арналған құттықтаулар
Часть 1. Приветствия участникам конференции**

<i>Тоқаев Қ.К.</i>	Қазақстан Республикасы Президентінің құттықтау сөзі.....	11
<i>Тогжанов Е.Л.</i>	Қазақстан Республикасы Премьер-Министрі орынбасарының құттықтау сөзі.....	12
<i>Мәми Қ.Ә.</i>	Қазақстан Республикасы Конституциялық Кеңесі Төрағасының құттықтау сөзі.....	15
<i>Асанов Ж.Қ.</i>	Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соты Төрағасының құттықтау сөзі.....	16
<i>Дәуленов М.М.</i>	Қазақстан Республикасы Білім және ғылым вице-министрінің құттықтау сөзі.....	18
<i>Бекетаев М.Б.</i>	Қазақстан Республикасы Әділет министрінің құттықтау сөзі.....	20
<i>Құл-Мұхаммед М.А.</i>	Қазақстан Республикасы Парламенті Сенаты депутатының құттықтау сөзі	22
<i>Жұрынов М.Ж.</i>	Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясы Президентінің құттықтау сөзі	24
<i>Абдолла С.Ж.</i>	Қазақстан Республикасы Судьялар одағы Төрағасының құттықтау сөзі.....	26

**2-бөлім. Ғылыми баяндамалар
Часть 2. Научные доклады**

<i>Сыдықов Е.Б.</i>	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті КЕАҚ Басқарма төрағасы-ректорының кіріспе сөзі.....	30
<i>Сұлтанов Қ.С.</i>	Академик Салық Зимановтың заңшығарушылық қызметке қосқан үлесі.....	32
<i>Абдильдин Ж.М.</i>	Салық Зиманов – выдающаяся целостная личность.....	33
<i>Сабыкенов С.Н.</i>	Академик С.З. Зиманов - выдающийся учёный-юрист современности, основатель юридической науки и юридического образования Казахстана.....	36
<i>Алимбеков М.Т.</i>	Ұлағатты ұстаз туралы сөз.....	38
<i>Дулатбеков Н.О.</i>	Салық Зиманов мұрасының өміршеңдігі туралы.....	42
<i>Шапақ У.</i>	Салық Зимановтың конституциялық құндылықтар туралы көзқарастары.....	44
<i>Сәрпеков Р.Қ.</i>	Өнегелі өмір.....	46

<i>Ударцев С.Ф.</i>	Академик С.З. Зиманов: основные направления научных исследований (из истории юридической науки).....	50
<i>Нурғалиева Е.Н.</i>	Положение наемных работников на предприятиях с иностранными инвестициями.....	56
<i>Тлепина Ш.В.</i>	Труды академика Зиманова С.З. как мировоззренческая и методологическая основа историко-правовых исследований.....	61
<i>Абдрасулов Е.Б.</i>	Вопросы национальной государственности и государственного суверенитета в политико-правовых воззрениях академика С.З. Зиманова.....	74
<i>Нурмагамбетов А.М.</i>	Академик С.З.Зиманов о проблемах государственности в истории Казахстана.....	80
<i>Ахпанов А.Н.</i>	Компаративно-правовое исследование свидетельского иммунитета.....	84
<i>Ибрагимов Ж.И.</i>	Академик С.Зимановтың билер соты туралы идеялары.....	88
<i>Шангирбаева Б.Ю.</i>	Свобода выражения мнения в кочевой цивилизации казахов. Некоторые взгляды академика С.З. Зиманова.....	95
<i>Балтабаев К.Ж.</i>	Имущественные наказания в уголовном праве.....	98
<i>Дауталиев Қ.Н.</i>	Абайтану және құқықтаным: академик Салық Зиманов зерттеулерінің ізімен.....	103
<i>Сақ Қ.Ө., Ертасова Г.Қ.</i>	Зиманов – көсемсөз зергері.....	110
<i>Арыстамбаева С.А.</i>	Салық Зиманов – юрист и философ.....	114
<i>Канатов А.К.</i>	Место Декларации о государственном суверенитете в системе законодательства Республики Казахстан: правовой анализ.....	115
<i>Габдулина Б.А.</i>	Академик Салық Зиманов – ғасырлар тоғысындағы тарихи тұлға.....	118
<i>Баймолдина С.М.</i>	Академик НАН РК Салық Зиманович Зиманов – величайший ученый современности.....	127
<i>Балғынтаев А.О.</i>	Салық Зимановтың құқық қорғау және сот органдарын жетілдіру жөніндегі кейбір көзқарастары.....	130
<i>Мергембаева Н.Б.</i>	Институт биев в уголовном судопроизводстве на современном этапе.....	133
<i>Бексултанова Р.Т.</i>	Суд биев как демократический институт отправления правосудия в современном Казахстане.....	137
<i>Даурембеков Е.Қ.</i>	Қазақстандағы медиация институтының қазіргі жағдайы мен даму келешегі.....	139
<i>Абдилов К.С.</i>	Споры и конфликты в древнем обществе, происхождение судов.....	142
<i>Нурмагамбетова С.Б.</i>	От «бонапартизма» к «авторитаризму», или особенности становления французского конституционализма.....	146
<i>Сейдеш Б.Б., Мурзағалиев Е.Ч.</i>	Қазақстан Республикасының егемендігі мен мемлекеттік тәуелсіздігін қамтамасыз етудегі академик С.Зимановтың халықаралық құқыққа қосқан жекелеген үлесі.....	151
<i>Джигитова Р.Н., Симанова Г.Т.</i>	Салық Зиманов – ұлтымыздың мақтанышы, заң ғылымдарының тірегі.....	154

<i>Салауатов М.С., Маханова А.С.</i>	Салық Зиманұлы Зиманов – ғұлама заңгер, ұстаз, қайраткер.....	157
<i>Тоқбаева Б.М.</i>	Халқының абыз ақсақалы.....	159
<i>Кемербай Р.А.</i>	Әділдік және философия.....	164
<i>Оңланбекова Ғ.</i>	Заң ғылымының корифейіне – 100 жыл.....	166
<i>Губайдуллин М.Г.</i>	Заңғар заңгер Салық Зиманов шығармаларының ерекшеліктері.....	167
<i>Мырзатаев Н.Д.</i>	Жоғары заң білімін беруді жетілдіру барысында С. Зимановтың алатын орны.....	171
<i>Қарабаев Ф.Ж.</i>	С. Зимановтың құқық саласындағы ұйымдастырушылық қызметінің кейбір көріністері.....	175
<i>Каржаубаев С.С.</i>	К проблемным вопросам юридического образования.....	178
<i>Өмірзақов П.Қ.</i>	Қазақстан Республикасында қоршаған ортаны орғауды экономикалық реттеуді жетілдіруде шетелдердің тәжірибесін қолдану.....	183
<i>Омарова Б.А.</i>	Административные процедуры в сфере недропользования в свете принятия нового административного процедурно- процессуального кодекса Республики Казахстан.....	186
<i>Капсаямова С.С., Капсаямов К.Ж.</i>	Анализ правового состояния организации государственного аудита и финансового контроля Республики Казахстан.....	191
<i>Бердібаев Н.М.</i>	Халық үніне құлақ асатын университеттен халық үніне құлақ асатын мемлекетке.....	195
<i>Жадауова Ж.А.</i>	К вопросу о совершенствовании законодательства Республики Казахстан в сфере официальной помощи развитию.....	202
<i>Жунусбекова А.Ж.</i>	Су ресурстары саласындағы халықаралық ұйымдардың қызметі.....	208
<i>Майшекина Э.С., Амерханова И.К.</i>	Қазақстан Республикасында ішкі көші-қон үрдісін құқықтық реттеудің жетілдіру жолдары.....	212
<i>Найманбай А.Р., Жусипова Б.А.</i>	Академик С.Зиманов еңбектеріндегі адами құндылықтар мен руханият мәселесі.....	218

3-бөлім. Конференция фотолары
Часть 3. Фотографии конференции

Академик Зиманов С.З. атындағы аудиторияның тұсаукесері Открытие кабинета имени академика С.З.Зиманова.....	222
Конференцияның жалпы отырысы Пленарное заседание конференции.....	225
Ұйымдастыру сәтінен Организационные моменты.....	233

4-бөлім. Республикалық ғылыми-тәжірибелік конференцияның ұсынымдары
Часть 4. Рекомендации республиканской научно-практической конференции

Қазақ тілінде	238
Орыс тілінде.....	240

С. ЗИМАНОВТЫҢ ҚҰҚЫҚ САЛАСЫНДАҒЫ ҰЙЫМДАСТЫРУШЫЛЫҚ ҚЫЗМЕТІНІҢ КЕЙБІР КӨРІНІСТЕРІ

*Мен әрдайым адал жұмыс істесем,
көп оқып-үйренсем, адамдарға сене білсем,
өзімді қоғам да құрметтейді деп сендім.*

С.Зиманов

ҚАРАБАЕВ Фазылжан Жұмашұлы

*заң ғылымдарының кандидаты, халықаралық құқық кафедрасының доценті м.а.,
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан*

Аңдатпа. *Мақалада белгілі ғалым-заңгер, академик С.Зимановтың құқық саласындағы ұйымдастырушылық қызметінің кейбір көріністері қарастырылған. Автор ғалым өміріндегі жайттарды жинастыра келе, оның азаматтық, адамгершілік және отансүйгіштік қасиеттерін көрсеткен.*

Аннотация. *В статье рассматриваются некоторые аспекты организационной деятельности в области права известного ученого-юриста, академика С. Зиманова. Автор на примере фактов из жизни ученого показывает его гражданские, нравственные и патриотические качества.*

Бүкіл еліміз болып жүз жылдық мерейтойын атап өтіп жатқан белгілі қазақстандық заңгер-ғалым Салық Зиманұлы Зиманов тоқсан жылдан астам өнегелі өмірінде көптеген жетістіктерге жеткені белгілі. Ол заң ғылымдары бойынша көптеген монографиялар мен оқулықтар жазды. Ең бастысы, ол көптеген шәкірт тәрбиелеп, тұтас ғылыми мектептің негізін қалады. С.Зиманов қазақтан шыққан тұңғыш заң ғылымдарының докторы. Ол академик атағын да өзінің ғылыми деңгейі өте жоғары болған кезде, бір ғана академия болған кезде және академиктер аз болған кезде алды.

Салық Зиманұлының өмірбаяны оның әртүрлі жауапты қызметтерде болғанын көрсетеді: 1948 жылы ол өзінің ғылыми қызметін ғылыми көмекші, содан кейін Қазақ Ғылым академиясының заң секторының меңгерушісі, Алматы заң институтының директоры, Қазақ мемлекеттік университеті (қазіргі әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті) заң факультетінің деканы, Қазақстан Ғылым академиясының Философия және құқық институтының директоры, бөлім меңгерушісі, Қазақстан Ғылым академиясы Төралқасының бас ғылыми хатшысы, Қазақ академиялық университетінің ректоры. Тәуелсіздік алғаннан кейін ол Қазақстан Республикасы Жоғарғы Кеңесінің алғашқы халық қалаулыларының бірі болып сайланды. С.Зиманов Конституция авторларының бірі, ол өзінің аты мен беделіне ешқашан кір келтірмеген адам.

С.Зиманов көрнекті ғалым ғана емес, тамаша ұйымдастырушы болды. Оның әкесінен ерте айырылып, қаршадайынан бастап анасына, бауырлары мен қарындастарына қамқор болып, кейін Екінші дүниежүзілік соғыс кезінде артиллерия дивизиясының командирі ретінде қарамағындағылардың сүйікті қолбасшысы болғаны бұған дәлел. Кезекті биіктікті бағындырудың басқа жолы болмаған кезде, майор Зиманов өзінің майдандық позициясын Қызыл әскер артиллериясымен атқылатуға дейін барды, бірақ ақырында ол жеңіске жетті. Бұл үшін ол 1-ші дәрежелі Отан соғысы орденімен марапатталды.

Ғалымның құқық саласындағы ұйымдастырушылық қызметін талдау кезінде, оның кемшіліктерді көпшілік алдында көрсете айту, тығырықтан шығарудың жолдарын ұсыну, кеңестер беру сияқты тәсілдерінен іздеу қажет. Беделді заңгердің көптеген ұсыныстары мемлекеттік деңгейдегі жоспарлардың құрамына кірді.

Мұны дәлелдеу үшін бірнеше көріністерге тоқталайық.

С.Зимановтың Алматы заң институтының директоры лауазымында алғашқы көпшілік алдында сөйлеген сөздерінің бірі Алматыдағы университеттер мен ғылыми-зерттеу мекемелері қызметкерлерінің жиналысында, 1952 жылдың 25 желтоқсанында болған еді. Оның сөзі жігерлі, құлшынысты болды, заң студенттеріне жоғары талаптар қойды: «Студенттерге олардың іс-әрекеттерінде, күнделікті өмірінде және мінез-құлқында адал болуын қамтамасыз етуге бағытталған қатаң талаптарды қою керек, олардың әрқайсысын адал емес ісі үшін орнына қою керек»[1;9],- деді. Бұл сөздер бүгінгі күні де құндылығын жоғалтқан жоқ деп ойлаймыз.

Жаңа директор институттағы ғылыми-зерттеу жұмыстарына да үлкен көңіл бөлді. Оның келуімен заңгерлер соттың, прокуратураның, Ішкі істер министрлігі мен Мемлекеттік қауіпсіздік министрлігінің қызметкерлері үшін құқық жөнінде дәрістер ұйымдастырылды; ғылыми қызметкерлер мен криминалистер, тергеушілер мен жедел іздестірушілердің тәжірибе алмасуы үшін ай сайын конференциялар өткізілді, осыдан кейін олар практиктерге жақын танымал болды; Алматы қаласының барлық аудандарын қамтитын ай сайын өткізілетін халықтық кеңесшілерге арналған семинарлар; Жоғарғы Сотта Қазақ КСР Әділет министрлігімен бірлесіп, қалалық сот жүйесі үшін арнайы семинарлар өткізілді; Алматы қалалық кеңесі мен аудандық кеңестерінің тұрақты комиссиялары үшін семинарлар өткізу жоспарланды. Ол: «Біздің ғылыми-зерттеу жұмысымыз ақсап тұр, ал ғылыми-зерттеу жұмыстары әлсіз болғандықтан, біз практикалық қызметкерлерге қажетті және толықтай көмек көрсете алмаймыз» деп, мәселенің түп-тамыры қайда екенін білетіндігін көрсетті [1;11].

Сонымен қатар, С.Зиманов өзінің әріптестерінің назарын университеттер мен кеңестік органдар арасындағы байланыстың жоқтығына аударды: «Біз әлі күнге дейін кеңес органдарымен байланыс орнатқан жоқпыз. Бізде әлі күнге дейін жергілікті Советтердің тұрақты комиссияларының жұмысын қорытындылайтын бірде-бір жұмыс жоқ»[1;12]. С. Зимановтың қайсар да өршіл мінезі мына сөздерінен көрінеді: «Біз жарты жолда тоқтамаймыз және біз Заң институтын жан-жақты дамыған, партия мен халықтың ісіне берілген мамандар даярлауда биік деңгейге көтеру үшін күресеміз және осындай мақсатқа қол жеткіземіз» [1;13].

Бақылағыш, талдағыш маман қоғамдағы құбылыстарды кезең-кезеңге бөліп қарасту арқылы олардың ерекшеліктерін айқын көрсете білді. Оған мысал - 1967 жылы 17 қазанда Қазақ КСР Ғылым академиясы Философия және құқық институтының ғылыми кеңесінің мәжілісінде институт директоры С.Зимановтың айтқаны: «Қазақстанда заң ғылымының дамуын үш кезеңге бөлуге болады.

Бірінші кезең 1950 жылдардың аяғында аяқталды. Бұл дайындық, күш жинау, ғылыми бағыттарды іздеу кезеңі. Бұл кезең көптеген ғалымдардың тарихнаманың «ауруымен» ауырған кездегі тарихи мәселелердің жедел дамуымен сипатталды. Т.Күлтелеев өмірінің соңғы жылдарын дәстүрлі қазақстандық қылмыстық құқықты зерттеуге арнады; С.Я. Болатов, қазіргі қылмыстық құқықты зерттеген және 1940 жылы елге танымал болған көрнекті ғалым. Ол Ш. Уәлихановтың еңбектерімен айналысады, қазақтардың қоғамдық-саяси және мемлекеттік-құқықтық ойларының тарихы туралы еңбектер жазады. Бірінші кезеңде Қазақстанда құқық және құқықтық білім саласындағы ғылыми жұмыстың алғашқы ұйымдастырушылық формалары қалыптасты.

Екінші кезең - заң ғылымының даму кезеңі және ғылыми бағыттардың қалыптасуы; республиканың заң ғылымының бейіні мен стилі, қарқынды оқыту. 1934 жылы Қазақстанда заң ғылымдарының 2 кандидаты ғана болды, 1945 жылы - 8, ал 1966 жылдың аяғында Қазақстанда 11 заң ғылымдарының докторы және 74 заң ғылымдарының кандидаты болды. Барлық ғылым докторлары мен кандидаттары 1959 жылдан кейін дайындалды. Екінші кезең тақырыптың өзектілігімен, қалыптасқан құқықтық проблемалардың дамуымен сипатталады.

Үшінші кезең - бұл заң ғылымының, оның терең қозғалысының дамуындағы көпқырлы және тұрақты кезең. Егер бұрын жұмыстар негізінен шолулар мен түсініктемелер болса, қазір байыпты теориялық зерттеулер бар; Осыған байланысты М.Баймаханов пен М.А. Биндтердің монографиялары туралы айтуға болады. Теориялық тұрғыдан алғанда, мемлекеттік құқық және кеңестік құрылыс бөлімі жасаған жергілікті кеңестердің шешімдерінде еңбек адамдарының ерік-жігерін көрсету мәселесі; Институттың қылмыстық-құқықтық бөлімі жұмысында теориялық тақырыптар басым»[1;13]. Көріп отырғанымыздай, ғалым әр кезеңді қысқаша сипаттап, айтуға тұрарлық жетістіктерді дәлел ретінде келтіреді. Олардың нақтылығы шүбәсіз, себебі оларды айтушы осы істердің ортасында біте қайнасып жүрген адам. Кезеңдерге байланысты аталған ұстаным әр заңгер үшін бүгін де мызғымас қағида іспеттес нәрсе.

Бұл айтылғандар Қазақстандағы заң ғылымдарының даму тенденцияларына байланысты пікірі болса, енді С.Зиманов тоқмейілуге жол бермей, Қазақстандағы заң ғылымын одан әрі дамытудағы өз ойларымен бөліседі: «Шынында да, біздің зерттеу жұмысымыздың тақырыптары жергілікті және жалпы болып табылады. Біз тек жергілікті, ұлттық тақырыптағы ғалымдар болып қалуымыз керек пе? Бізде, мысалы, Мәскеу мен Ленинград ғалымдарынан гөрі, осындай тақырыптарды дамытуға қолайлы жағдайлар бар.

Сонымен бірге, біз іргелі тақырыптармен айналысуымыз керек. Тәжірибе көрсеткендей, мұндай мәселелер Латвияда да, Грузияда да сәтті шешіліп жатыр. Екінші аспект - кадрлар. Мысалы, Украинада халықаралық құқықтың дамып келе жатқандығы белгілі, онда танымал халықаралық сарапшы Корецкий жұмыс істейді. Өзбекстанда 3-4 ірі ғалым-мемлекеттанушы тұлғалар бар. Біз де проблемалық мәселелер бойынша жұдырықтай жұмыла бірлесіп, оқшауланбай, жұмыс жасауымыз керек. Ғылымның барлық бағыттарын бірдей алып кете алмаймыз. Біз күш-жігерімізді тұтас тақырыптарға бағыттауымыз керек» [1;16].

С.Зиманов жоғарыда Қазақстанда халықаралық құқықтың дамымай отырғандығын еске салса, көп ұзамай осы бағытта көптеген жағымды өзгерістер орын ала бастады. Айталық, Узьике Сикунбаевич Джекебаев - халықаралық құқық мамандығы бойынша қазақтан шыққан тұңғыш ғылым кандидаты, заң ғылымдарының докторы, профессор. Ол 1958 жылы «Дауларды бейбіт жолмен шешудегі Бас Ассамблея мен БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің құзыреті және рөлі» атты өз диссертациясын қорғаған [3]; Сарсембаев Марат Алдонгарович - халықаралық құқық мамандығы бойынша қазақтан шыққан тұңғыш ғылым докторы, профессор диссертация тақырыбы: «Қазақстан және Орталық Азия тарихындағы халықаралық құқықтық мәселелер (XV ғасырдан бастап қазіргі уақытқа дейін)» (1993 ж.), Қазақстан Республикасы Орталық сайлау комиссиясының мүшесі, 2011-2012 жылдары БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі комитетінің мүшесі болды, Хьюстон қаласының құрметті азаматы (Техас, АҚШ) – 1991 жыл, 1995 жылы ол «Халықаралық құқық» оқулығы үшін Сорос-Қазақстан қорының халықаралық сыйлығының лауреаты атанды [4]; Кулжабаева Жанат Орынбековна - халықаралық құқық мамандығы бойынша қазақ қыздарының арасынан шыққан тұңғыш ғылым кандидаты, диссертация тақырыбы: «Ең қолайлы ұлт туралы клаузула» (1991 ж.), «Қазақстан Республикасының Заң шығару институты» мемлекеттік мекемесі директорының орынбасары (2012-2020 ж.ж.), «ЖОО-ның үздік оқытушысы» мемлекеттік гранттың иегері (2007 ж.), «Құрмет белгісі» төсбелгісімен марапатталған (2009 ж.) [5] және тағы бірнеше ондаған есімдерді атауға болады. Сүйсінерлік бір жайт, жоғарыда есімдері аталған соңғы екі ғалым да көп жылдан бері Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Халықаралық құқық кафедрасында профессор болып қызмет атқарады. Олар білім алушылармен өз білімін, тәжірибесін бөліседі.

С.Зиманов өмірінің соңғы күніне дейін халыққа қызмет еткен ғалым. КазТАГ тілшісі В.Новиковқа берген «Аяқталмаған сұхбатында» 2011 жылы – өмірден өтер жылы: «Мен жұмыс істейтін тағы бір тақырып: «Құқық қорғау органдарын реформалаудың кейбір мәселелері». Осы тақырып бойынша Астанада Мәжіліс пен Сенаттың құқықтық және сот реформалары жөніндегі комитеттерінің төрағалары, әділет министрі қатысқан отырыста сөз сөйледім. Реформа комитетінің төрағалары мінбеден сөйлеген сөзінде: «Президент пен парламенттің тапсырмасы бойынша біз реформа туралы 30-ға жуық заң жобасын дайындадық. Біз енді 4 жобаны қабылдадық, 6 жоба осы күндердің бірінде қабылданады, қалғаны жыл соңына дейін аяқталады », - деді. Мен олардан кейін сөйледім. 30 заң жобасы, бұл жақсы! Олардың қоғамға қаншалықты маңызы бар, қандай жаңалық әкеледі? Оларды қабылдаудың қандай әсері болмақ? Олар қалай жұмыс істейді? Сіз бұл туралы ойладыңыз ба? Осындай сұрақтар туындады менде бұл сөздерді тыңдағаннан кейін...

Қазіргі уақытта бастысы - адамдардың құқық қорғау жүйесіне деген сенімін арттыру. Екі ай бұрын мен Астанада болдым, содан кейін Конституцияның мерейтойына арналған үлкен конференция болды. Мен сол жерде баяндама жасадым. Бірегей сот жүйесі ретінде даладағы қазақстандық сот төрелігі институты туралы айттым. Қазақ даласындағы би

әрдайым әлеуметтік иерархияның шыңында болды, олар сөзсіз құрмет пен беделге ие болды. Ал енді қазір күш бар, ал құрмет бар ма?»[2] Сұхбаттан туған елінің патриот-ғалымын қандай мәселелер толғандықаны көрінеді.

С.Зиманов Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетіне профессор-оқытушылар құрамымен, білім алушылармен кездесуге бірнеше рет келген болатын. Ғалымның дәрістерін, өмірлік естеліктерін зейін қойып тыңдайтынбыз. Егде жасына қарамастан, екі сағат дәрісті мінбеден түрегеп тұрып оқитын, «отырып оқи алмаймын», - дейтін. Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының академигі, заң ғылымдарының докторы, профессор С.Зиманов бір кездесуде мынаны атап өтті: «мемлекеттік тіл болғандықтан, қазақ тілін белсенді түрде зерттеу қажет. Бұл құжат айналымы мен іс қағаздарын жүргізу, қазақ тілінде оқулықтар мен оқу құралдарын шығару». Өзі ана тілін өте жетік білетін, оның болашағы үшін алаңдайтын.

Қазақ қоғамындағы билер институтын академик С.Зимановтай зерттеген ғалым жоқ екені баршаға мәлім жайт. Студенттерге әділеттілік билердің қатысуымен қалай жүзеге асырылатындығы туралы айтудан жалықпайтын, ол билердің жоғары моральдық-этикалық қасиеттерге, руханилыққа, мәдениетке, табиғи зеректікке, адалдыққа, әділеттілікке, үлкен өмірлік тәжірибеге, даналыққа, әділеттілікке ие екенін айтатын. Жоғары заң білімі болмаса да, олар кек алу қағидасын емес, ізгілік пен тараптардың татуласу қағидаларын басшылыққа ала отырып, әділ шешімдер қабылдаған деп түсіндіретін.

Қорыта келе айтарымыз, Салық Зиманұлы Зиманов тек ғылыми ізденістермен шұғылданып қана қоймай, сонымен қатар қоғам өміріне де қызу, белсенді түрде араласқан. Осыған куә көптеген жәйттарды келтірдік. Турашыл, батыл мінезімен, ол кемшіліктерді бетке айтып қана қоймай, тығырықтан шығудың жолын көрсететін және тамаша ұйымдастырушы болатын. Қазақтың тілінің, мәдениетінің, әдет-ғұрпының үлкен жанашыры еді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Глепина Ш.В. Академик Зиманов С.З. и развитие государственно-правовой науки Казахстана//Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы. Заң ғылымдары сериясы 2011 ж. №1 (7)
2. Академик Салық Зиманов: Главное – добиться доверия народа к правоохранительной системе. [Беседа с С.З.Зимановым / Беседовал В. Новиков КазТАГ 14.11.2011] https://go.mail.ru/redirect?type=sr&redirect=eJwNxrENwkAMAMDUjMAISOb1CCKgo0BiDUNMYn1iR mpWQOC1rEBsx BwxCsQa66xqxPe-cCjob1kuWqLf7cRcVizGHAiJoOkLAdAozcoWiGusUsSIDpmS0NOCVT5CmCUSuEAH3ErBqaiMJGRegAiZNRROXhS1-ut7uV3xSz0zWuPg87vH f- N1 AN0AzaD&src=1b50328&via_page=1&user_type=24&oqid=16165f7841c78b85
3. <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Jh2QKvOmSP0J:www.heritagenet.unesco.kz/kz/participant/scientists/dzhekebaev.htm+&cd=3&hl=ru&ct=clnk&gl=kz>
4. <https://asf.enu.kz/storage/%D0%A1%D0%B0%D1%80%D1%81%D0%B5%D0%BC%D0%B1%D0%B0%D0%B5%D0%B2,1.pdf>
5. https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:3hGHe7EJnYJ:https://online.zakon.kz/Document/%3Fdoc_id%3D38645502+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=kz

К ПРОБЛЕМНЫМ ВОПРОСАМ ЮРИДИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

КАРЖАУБАЕВ С.С.

кандидат юридических наук, ведущий научный сотрудник Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан, Нур-Султан

Аннотация. В статье раскрываются отдельные проблемы юридического образования в Казахстане. На примере развитых стран представлен мировой опыт подготовки юридических кадров. Выявлены основные проблемы подготовки юридических кадров и пути решения проблем.

Аңдатпа. Мақалада Қазақстандағы заң білімінің жекелеген мәселелері ашылады. Дамыған елдердің мысалында заң кадрларын даярлаудың әлемдік тәжірибесі ұсынылған. Заң кадрларын даярлаудың негізгі проблемалары және проблемаларды шешу жолдары анықталды.